

Şahsî Eşyayı Gümrük Vergilerinden Muaf Olarak Serbest Dolaşıma Sokmak İçin Türk Vatandaşlığı Şartı ve Yabancıların Durumu

Ahmet Onur ÇATAKLI*

Özet

Gümrük vergileri, eşya üzerinden alınan objektif vergilerden olsa da bazı muafiyetlerden sadece bazı kişiler faydalanabilmektedir. Gerçek kişilere ait şahsî eşyanın gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma sokulmasında da kişinin hukukî statüsü önemli olabilmektedir. Gerçek kişilere ait şahsî eşyanın muaf olarak serbest dolaşıma sokulabildiği bazı hâllerde Türk vatandaşlığına sahip olma şartı aranabilmektedir. Dahası ilgili kişinin Türk vatandaşlığını kazanma yolu ve çok vatandaşlığa sahip olması da önemli olabilmektedir. Yabancılar kural olarak Türk vatandaşlığı şartının arandığı muafiyet hükümlerinden faydalanamazlar. Öte yandan, bazı yabancılara ilişkin özel düzenlemelerde konuyla ilgili hükümlere de bakmak gerekir.

Anahtar Kelimeler: Gümrük Vergileri, Yabancılar, Vergi Muafiyeti, Vatandaşlık Şirket.

JEL Sınıflama Kodları: H20, K34, K37, K39.

Turkish Citizenship Requirement For Releasing Personal Goods Into Free Circulation With Exemption From Customs Duties And The Situation Of Foreigners

Abstract

Despite that, customs duties are among objective taxes, which are imposed on commodities, only certain persons can benefit from some of certain exemptions. To release personal goods into free circulation with exemption from customs duties, legal situation of the relevant person may also be essential. In certain cases, where personal goods belonging to natural persons can be released into free circulation with exemption, having Turkish citizenship may be required. Furthermore, the way to acquire Turkish citizenship as well as whether the relevant person has multiple citizenship may also be important. In principle, foreigners cannot benefit from the exemption provisions that require Turkish citizenship. On the other hand, it is necessary to take into account relevant provisions in special regulations regarding certain foreigners.

Keywords: Customs Duties, Foreigners, Tax Exemption, Citizenship.

JEL Codes: H20, K34, K37, K39

* Doktora Öğrencisi (Hacettepe Üniversitesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı)

Giriş

Fransız hukuk sisteminden mülhem olarak, Türk hukuk sisteminde milletlerarası özel hukuk alanı içerisinde yer alan vatandaşlık hukuku ve yabancılar hukuku alanlarında, kamu hukukunun içerisinde yer alan ve kendine özgü kuralları ile tekniği olan vergilendirme konusu nadiren incelenmektedir. Esasen vergi kanunlarının yer bakımından uygulanmasında mülkîlik ilkesinin¹ esas olması sebebiyle bu durum tabiidir.

Yabancılar hukuku literatüründe; gelir ve kurumlar vergileri dışındaki diğer vergi türlerinin yabancılar hukuku içerisinde incelenmesine gerek olmadığı, ancak vergi bağışlıklarına ilişkin konuların yabancılar hukuku bakımından da önemli olduğu ve vergi bağışıklığına ilişkin konularda yabancı ve vatandaş ayrımının olabildiği ifade edilmektedir (Göğer, 1979:133-134). Nitekim gümrük vergileri de eşyaya yönelik uygulanmasına ve ilgili kişinin ekonomik durumu veya statüsü önem arz etmemesine rağmen bazı istisna ve muafiyet hâlleri bu objektifliğe istisna teşkil edebilmektedir (Derdiyok, 2013:63). İşbu çalışmada da gerçek kişilere ait şahsî eşyaların serbest dolaşıma girmesinde gümrük vergilerinden muafiyetten faydalanabilecek kişiler bakımından vatandaş ve yabancı ayrımının incelenmesi amaçlanmaktadır.

Gümrük vergilerinde istisna ve muafiyetler; esasen 4458 sayılı Gümrük Kanunu² (GK) m. 167 hükmünde beraber düzenlenmiş olmakla birlikte, oldukça geniş bir kapsama ve karmaşık yapıya sahiptir (Saygılıoğlu/Akçin, 2015:408-409). Dahası istisna ve muafiyetler konusunda farklı gümrük rejimlerinin de göz önünde bulundurulması gerekir (Yüce/Çelikkaya, 2016:57). Örneğin, Türkiye'ye

1 Vergi hukukunda kural olan mülkîlik ilkesi gereği kişinin vergilendirilmesinde yabancı veya vatandaş olmasının önemi bulunmamakta, vergiyi doğuran olaya ilişkin işlemin hangi ülkede yapıldığına bakılmaktadır. Bazı vergi türlerinde (örneğin gelir vergisi) ise şahsîlik ilkesi uygulanabilmekte olup, bu durumlarda tâbiyete bakılabilmektedir: Bknz. Mutluer, 2011:37.

2 Resmî Gazete (R.G.) 4/11/1999-23866.

gelen yabancılar ait kişisel kullarımlarına mahsus kara taşıtlarının bazı şartlarda tam muafiyet suretiyle geçici ithalat rejimi kapsamında yurda sokulması böyledir³. Çalışmamız konusu ise GK m. 167/1-5 hükmünde düzenlenen, gerçek kişilere ait şahsî eşyaların serbest dolaşıma girmesi için tanınan muafiyet düzenlemesi ile sınırlıdır. Gümrük mevzuatında yer alan diğer muafiyet ve istisna hükümleri ile serbest dolaşıma giriş rejimi dışındaki diğer gümrük rejimleri; yer yer değinilse de bu çalışmanın ana konusu değildir.

GK m. 167/1-5 hükmü; gerçek kişilere ait şahsî eşyanın serbest dolaşıma girişi için tanınacak muafiyet hâllerini düzenlemiştir. Ayrıca 2009/15481 sayılı 4458 sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar⁴ (Karar) ve idarenin diğer düzenleyici işlemlerinde konuyla ilgili ayrıntılı hükümler mevcuttur. İlgili kişinin Türk vatandaşı veya yabancı olmasının etkileri incelenirken, gümrük mevzuatının yanı sıra 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu⁵ (TVK) ve ilgili mevzuatın da dikkate alınması faydalı olacaktır.

İşbu çalışmada öncelikle GK m. 167/1-5 hükmünde düzenlenen muafiyet hâllerinin kapsamı ve faydalanabilecek kişiler gümrük mevzuatı çerçevesinde genel hatlarıyla ortaya konmuş, müteakip bölümde ise bu muafiyet hâlleri bakımından Türk vatandaşlığı şartı ve vatandaşlık hukuku bakımından özellik arz eden durumlar incelenmiştir. Son bölümde ise farklı statüye sahip yabancıların durumu kendileri ile ilgili düzenlemeler ışığında irdelenmiştir.

Ayrıca eklemek gerekir ki, "Türkiye Gümrük Bölgesi" kavramı, ülkenin siyasî egemenliğe sahip olduğu alanı ifade eden "Türkiye" kavramından farklı olsa da çalışmada kısaca "Türkiye" olarak ifade edilmiştir.

3 Bknz. Geçici İthal Edilen Kara Taşıtlarına İlişkin Gümrük Genel Tebliği (Seri No: 1), (R.G. 22/04/2011-27913).

4 R.G. 7/10/2009-27369.

5 R.G. 12/6/2009-27256.

1. Genel Olarak Şahsî Eşyanın Muaf olarak Serbest Dolaşıma Sokulması ve Muafiyet İçin Aranan Şartlar

GK m. 167/1-5 hükmü, gerçek kişiler tarafından serbest dolaşıma sokulacak şahsî eşyalar bakımından muafiyet hâllerini 8 ayrı alt bent hâlinde düzenlemiştir. Karar'da da şahsî eşyaların muaf olarak serbest dolaşıma sokulması GK m. 167/1-5 hükmüne paralel olarak beşinci kısmın ikinci bölümünde sekiz ayrımda (m. 46-58) düzenlenmiştir.

Karar'da şahsî eşya; kişisel eşya ile aile ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kullanım alanı ve miktarı göz önüne alınarak, ticari amaç taşımadığının anlaşılması halinde serbest dolaşıma girişine izin verilen ev eşyası, motorlu ve motorsuz özel nakil vasıtaları ve aile ihtiyaçlarını karşılayan eşyalar olarak tanımlanmıştır (m. 3/1-ş). Dolayısıyla, ticarî mahiyetteki eşyaların ithali bu muafiyet kapsamında değildir. Ayrıca Karar m. 109 hükmü uyarınca, yolcuların kendi kullanımına mahsus kişisel eşyaları için tanınan muafiyet hariç, alkol ve alkollü ürünler ile tütün ve tütün ürünleri için bu muafiyet hâllerinden faydalanılamaz.

Söz konusu hükümlerde gerçek kişilere ait serbest dolaşıma sokulacak şahsî eşyadan bahsedilmekte olup, açık düzenleme karşısında tüzel kişilere ait eşyalar için muafiyetten faydalanma imkânı bulunmamaktadır.

Söz konusu hükümlerde, sıklıkla yerleşim yerine (ikametgâh) vurgu yapılmaktadır. Karar'a göre, bahse konu muafiyet hükümlerinin uygulanması bakımından yerleşim yeri; Türkiye dışında en az beş yıl ikamet eden gerçek kişiler hariç olmak üzere, kişilerin Türkiye'ye son giriş tarihinden itibaren geriye doğru bir yılda en az yüz seksen beş gün yaşadığı yerdir (m. 3/1-z-2). Yerleşim yerinin nakli de Karar'da yabancı bir ülkedeki yerleşim yeri ve işine ait bağlarını keserek Türkiye'ye yerleşmek amacıyla kesin olarak gelme olarak tanımlanmıştır (m. 3/1-z-2).

Bahse konu muafiyet hükümlerinden faydalanılmak suretiyle serbest dolaşıma sokulan eşyanın, gümrük idaresinden izin alınmaksızın, muafiyetten faydalanamayan kişi, kurum ve kuruluşlara karşılıklı veya karşılıksız verilmesi, devredilmesi, teminat olarak gösterilmesi ve kiralanması veya muafiyet amacı dışında kullanılması mümkün değildir (Karar m. 107/1). Bu kısıtlamaya aykırılıkta muafiyet konusu eşyanın gümrük vergileri tahsil olunur (Karar m. 107/1). Danıştay'a göre, muafiyetten faydalanan kişinin eşyayı süreklilik arz etmeyen şekilde muafiyetten faydalanmayacak kişiye kullandırması hukuka aykırılık oluşturmayacak olup, eşyayı süreklilik gösterecek şekilde başkalarının kullandığı hususu idarece farklı tarihlerde yapılan yoklamalarla somut olarak tespit edilmelidir⁶. Hemen belirtmek gerekir ki, Karar'a göre bahse konu kısıtlamalar; öğrencilerin getirdiği eşyalar ile yolcuların kişisel eşyasına ilişkin muafiyet hâlleri dışında, diğer muafiyet hâllerinde bir yıl süreyle uygulanmaktadır (m. 107/4-a).

Ayrıca bu çalışmada incelenen muafiyet hâllerinde muafiyet kapsamı eşyanın "kullanılmış" olması sıklıkla gündeme gelmekte olup, bu durum kullanılmış eşyaların ithalatında aranan izin zorunluluğuna değinmeyi zaruri kılmaktadır. 95/7606 sayılı İthalat Rejim Kararı'nın⁷ 7. maddesi; eski, kullanılmış, yenileştirilmiş, kusurlu (defolu) ve yatık (zamanla dayanıklılığını yitirmiş) malların ithalinin izne tâbi olduğunu hükme bağlamıştır. Öte yandan, 2009/15481 sayılı Karar'da (Karar); bu çalışmada incelenen muafiyet hükümlerinin uygulanmasında diğer mevzuattan kaynaklanan tahdidi ve takyidi hükümlerin dikkate alınmayacağı hükme bağlanmıştır (m. 112). Dolayısıyla, muafiyet kapsamında serbest dolaşıma sokulacak "kullanılmış" eşya bakımından ithalat mevzuatındaki kısıtlamanın uygulanmaması

6 Danıştay 7. Daire, Esas 2011/6456, K. 2015/894, www.lexpera.com

7 R.G. 31/12/1995-22510.

gerekir. Nitekim Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün 20/11/2012 tarih ve 2012/35 sayılı Genelgesi⁸ de Karar'ın 112. maddesine atıfla muafiyet kapsamındaki kullanılmış eşyalar için ithalat ve kambiyo rejimindeki kısıtlayıcı hükümlerin uygulanmayacağını açıklığa kavuşturmuştur.

Son olarak Gümrük Muafiyeti Tebliği'nde⁹ nakil vasıtalarının muaf olarak serbest dolaşıma sokulması işlemlerinde Yeşilköy Gümrük Müdürlüğü, Gebze Gümrük Müdürlüğü, İzmir Yolcu Salonu Gümrük Müdürlüğü ve Ankara Gar Gümrük Yükümlülüğü yetkili kılınırken (m. 38/1-a); diğer şahsî eşyalar için muafiyet işlemlerinin herhangi bir yetkili gümrük idaresinden yapılabileceği hükme bağlanmıştır (m. 38/4).

Şahsî eşyanın serbest dolaşıma sokulmasında GK m. 167/1-5 hükmünde düzenlenen muafiyet hâllerini ayrı ayrı incelemekte fayda bulunmaktadır. Dolayısıyla aşağıda her bir muafiyet hâli ayrı ayrı incelenmiş ve her biri için muafiyet kapsamı eşya ve muafiyetten faydalanabilecek kişiler genel itibarıyla ortaya konmuştur.

1.1. Yerleşim Yerlerini Türkiye'ye Nakledenlere Ait Kullanılmış Nakil Vasıtaları İçin Tanınan Muafiyet

GK m. 167/1-5-a hükmü ve Karar'ın beşinci kısmının ikinci bölümünün birinci ayrımında, yerleşim yerlerini Türkiye'ye nakleden kişilere ait nakil vasıtalarının gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma sokulması düzenlenmektedir.

Gerek Kanun gerekse ilgili mevzuatta motorlu veya motorsuz özel nakil vasıtasından bahsedilmektedir. Karar'da; otomobil ile bunlarla birlikte getirilen römorklar ve karavanlar, özel uçaklar ile diğer eğlence ve spor amaçlı vasıtaları

motorlu nakil vasıtası olarak ve her türlü bisiklet ile kürekli kayıklar ve kanolar da motorsuz özel nakil vasıtası olarak tanımlanmaktadır (m. 3/1-m, n). Bu çalışmada motorlu ve motorsuz nakil vasıtaları için kısaca "araç" kavramı kullanılmıştır. Karar'da motorlu ve motorsuz ticarî araçların muafiyet kapsamında olmadığı da açıkça hükme bağlanmıştır (m. 47/4).

Yine gerek GK gerekse ilgili mevzuattaki hükümler uyarınca aracın alındığı tarihte üç yıldan büyük olmaması gerekmektedir (GK m. 167/1-5-a, Karar m. 47/1). Ayrıca Kanun ve ilgili mevzuatta "kullanılmış" özel araçlardan bahsedilmektedir. Karar'da aracın "kullanılmış" olması somutlaştırılmış olup, aracın Türkiye'ye son giriş tarihinden en az altı ay öncesinde, kişinin yurt dışında bulunduğu ülkede kendi üzerine kayıtlı olması gerekmektedir (m. 47/1).

Muafiyetten faydalanabilecek kişilerin kimler olduğu ise, somut olarak mezkûr Karar'da sayılmıştır. Buna göre;

- (1) Türkiye dışında en az yirmi dört ay ikamet edenlerden,
- (2) Yurtdışında milli veya milletlerarası kadrolara süreli görevle atanarlardan ve
- (3) yabancı ülkede ikamet edip Türk vatandaşlığına geçenlerden yerleşim yerini Türkiye'ye nakleden gerçek kişiler bu muafiyetten faydalanabilmektedir (m. 46/1).

Ayrıca aile ünitesi¹⁰ esas alınmakta olup, aynı aile ünitesindeki kişiler, aracın serbest dolaşıma girişinden itibaren beş yıl geçmedikçe bu muafiyetten tekrar faydalanamazlar (Karar m. 47/5).

8 Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün "İthalat Tebliği" konulu, 20/11/2012 tarih ve 2012/35 sayılı Genelgesi, <https://ticaret.gov.tr/data/5d483e2b13b8762b40ceaed9/c79ef1e1e53b781fa86f1d9d101c3f42.pdf>

9 R.G. 6/6/2017-30088.

10 Aile ünitesi; bir bütün olarak karı-koca ve 18 yaşından küçük çocukları ifade etmektedir (Karar m. 3/1-a).

1.2. Yerleşim Yerlerini Türkiye'ye Nakledenlere Ait Kullanılmış Ev Eşyası İçin Tanınan Muafiyet

GK m. 167/1-5-b hükmü ve Karar'ın beşinci kısmının ikinci bölümünün ikinci ayrımında, yerleşim yerlerini Türkiye'ye nakleden kişilere ait "kullanılmış" ev eşyalarının gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma sokulması düzenlenmektedir.

Ev eşyasının kapsamı açıkça düzenlenmemekle birlikte, ev eşyası; ev ihtiyaçlarını karşılama amacına mahsus eşya, mobilya ve benzeri malzemeler olarak tanımlanmaktadır (Karar m. 3/1-ğ). Karar'a göre, taşınabilir alet ve cihazlar hariç olmak üzere, ticaret veya meslek icabı kullanılacak malzemelerin bu çerçevede gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma sokulması ise mümkün değildir (m. 49/4). Ayrıca ilgili kişinin gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma soktuğu kullanılmış ev eşyasını, Türkiye'deki yerleşim yerinde de aynı amaçla kullanması gerekmektedir (m. 49/2).

Karar'da bu muafiyetten faydalanabilecek kişilerin kimler olduğu ise, yerleşim yerlerini Türkiye'ye nakledenlere ait kullanılmış araçlar için tanınan muafiyetten faydalanabilecek kişilerle aynı şekilde düzenlenmiştir (m. 48/1). Ayrıca sürekli görevle yabancı bir ülkede bulunmakta iken sürekli görevle başka bir yabancı ülkeye atanan ve yerleşim yerini Türkiye'ye nakledemeyen kamu görevlilerine, zorunluluk hâllerinde kullanılmış ev eşyasını Türkiye'ye getirebilmeleri için muafiyetten faydalanabilme imkânı tanınmaktadır (Karar m. 48/4).

Yerleşim yerlerini Türkiye'ye nakledenlere ait kullanılmış ev eşyasının muaf olarak serbest dolaşıma sokulmasında da aile ünitesi esas alınır (Karar m. 49/1). Muafiyetten ilgili kişi veya aile ünitesindeki diğer kişilerin mükerrer olarak faydalanıp faydalanmadığı elektronik sistem

üzerinden tespit edilir (Gümrük Muafiyeti Tebliği m. 16/1). Öte yandan, eşyanın getirilmesi gereken süre içerisinde peyderpey getirilmesi mükerrerlik sayılmayacaktır (m. 16/2).

1.3. Evlenerek veya Evlenmek Üzere Türkiye'ye Gelenlere Çeyiz Eşyası İçin Tanınan Muafiyet

GK m. 167/1-5-c hükmü ve Karar'ın beşinci kısmının ikinci bölümünün üçüncü ayrımında, yerleşim yeri Türkiye'de olan bir Türk vatandaşı ile evlenerek veya evlenmek üzere yerleşim yerini Türkiye'ye nakledenlere ait çeyiz eşyasının gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma sokulması düzenlenmektedir.

Çeyiz eşyasının tanımı mevzuatta yapılmamış olup, Türk Dil Kurumu tarafından "*gelin için hazırlanan her türlü eşya, cihaz*" olarak tanımlanmaktadır¹¹. Çeyiz; gelinin ev ve mutfak eşyası, işlemeli ve dantel örtüleri, havluları, takı ve giysileri ile damadın düğün masrafları, başlık parası karşısında sunduğu hediye ve eşyalardan oluşmaktadır (Yalçın Usal, 2010:160).

Muafiyetten faydalanacak kişi Türkiye'ye evlenerek veya evlenmek üzere gelmelidir. Türkiye'ye evlenmeden önce geldiği takdirde gümrük vergilerini karşılayacak miktarda teminat aranmaktadır (Karar m. 52/2).

Muafiyetten faydalanabilecek kişiler Karar'da ayrıca sayılmıştır (m. 51). Buna göre;

- (1) Yerleşim yeri Türkiye'de olan bir Türk vatandaşı ile evlenerek gelmiş olanlar,
- (2) Evlenmek üzere yabancı bir ülkedeki yerleşim yerini terk ile Türkiye'ye gelmiş ve burada evlenmiş olanlar ve
- (3) Herhangi bir sebeple (turizm, ziyaret, tahsil, memuriyet gibi) Türkiye'ye gelip en çok bir yıl içinde yine yerleşim yeri Türkiye'de olan bir

¹¹ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>

Türk vatandaşı ile evlenmiş bulunanlar mezkûr hükümler uyarınca muafiyetten faydalanabilir.

1.4. Miras Yoluyla İntikal Eden Eşya İçin Tanınan Muafiyet

GK m. 167/1-5-d hükmü ve Karar'ın beşinci kısmının ikinci bölümünün dördüncü ayrımında, yerleşim yeri Türkiye dışında olan gerçek kişilerin Türkiye'de ikamet eden gerçek kişi mirasçılarına intikal eden kişisel eşya, ev eşyası veya kullanılmış araçların gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma sokulması düzenlenmektedir.

Karar'a göre, miras yoluyla intikal eden eşya kapsamında gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma sokulacak aracın üç yıldan eski olmaması ve murisin ölümünden itibaren altı ay öncesine kadar yurtdışında bulunduğu ülkede kendi adına kayıtlı olması gerekir (m. 32/2). Hükmün devamında ticarî araçlar için muafiyet tanınmayacağı da belirtilmektedir (m. 33/3-a). Karar'a göre; bir meslek veya sanatın icrası için kullanılan eşyalar (ölen kişinin mesleğini veya sanatını icra etmek için kullandığı taşınabilir alet ve cihazlar hariç), hammadde ile mamul-yarı mamul ürünler ve normal aile ihtiyacından fazla miktardaki canlı hayvanlarla tarım ürünleri kapsam dışındadır (m. 53/3-b, c ve d).

Muafiyetten faydalanacak gerçek kişi mirasçının Türkiye'de yerleşik olması, murisin ise yurtdışında yerleşik olması gerekli ve yeterlidir.

Gümrük Muafiyeti Tebliği'ne göre gerek kullanılmış araç gerekse kullanılmış ev eşyası için bu muafiyetten faydalanacak kişiler için veraset ilanı ve birden fazla mirasçı olması hâlinde Türkiye'de bulunan diğer mirasçılar için noter tasdikli "feragat mukavelesi" istenmektedir (m. 8/1-ç; m. 14/1-ç).

1.5. Öğrenim Amacıyla Gelenlere Ait Eşya İçin Tanınan Muafiyet

GK m. 167/1-5-e hükmü ve Karar'ın beşinci kısmının ikinci bölümünün beşinci ayrımında,

Türkiye'ye öğrenim amacıyla gelen öğrencilere ait eğitim malzemeleri ve ev eşyalarının gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma sokulması düzenlenmektedir.

Karar'a göre, muafiyet kapsamındaki eşya; öğrencilerin eğitim boyunca şahsi kullanımlarına yönelik ithal edilen eğitim malzemeleri, öğrenci odasını döşemeye mahsus ev eşyası ve giyim eşyasıdır (m. 15/1). Eğitim malzemeleri; öğrenciler tarafından normal olarak eğitim çalışmalarında faydalanılan ve eğitim konularına uygun yeni ve kullanılmış eşya olarak tanımlanmıştır (Karar m. 55/1-b). Yine Karar'a göre, bahse konu muafiyetten; eğitim malzemeleri için her öğrenim yılında bir defadan fazla yararlanılabilirken, ev eşyası bakımından ise öğrenim süresi boyunca bir kez yararlanılabilir (m. 55/3).

Muafiyetten faydalanabilecek kişiye gelince, Karar m. 55/2-a hükmünde bu muafiyetten faydalanacak öğrenci, bir eğitim kurumunda verilen derslere tam zamanlı devam etmek amacıyla eğitim kurumlarında kayıtlı kişi olarak tanımlanmaktadır.

1.6. Geçici Olarak Yurtdışına Çıkan Kişilerin Geri Getirdiği Kullanılmış Ev Eşyası İçin Tanınan Muafiyet

GK m. 167/1-5-f hükmü ve Karar'ın beşinci kısmının ikinci bölümünün altıncı ayrımında, Türkiye'den geçici olarak çıkan kişinin geri getirdiği kullanılmış ev eşyasının gümrük vergilerinden muaf olarak tekrar serbest dolaşıma sokulması düzenlenmektedir.

Muafiyet kapsamındaki eşyanın "kullanılmış" olması dışında haiz olduğu herhangi bir özellik GK veya Karar'da bulunmamaktadır. Öte yandan eşyanın Türkiye'ye dönen kişinin dönüş tarihinden itibaren altı ay içerisinde bir defada getirilmesi şarttır (m. 56/2). Ayrıca geri getirilen eşyanın yurtdışına geçici olarak çıkartılan eşya ile aynı eşya olması gerekir.

Karar m. 56/1 hükmünde Türkiye’de yerleşik kişinin geri getirdiği eşyadan bahsedilmektedir. Dolayısıyla, kişinin Türkiye’de yerleşik olması gerekli ve yeterlidir.

1.7. Türkiye’de Edinilen Konutlarda Kullanılmak Üzere Getirilen Kullanılmış Ev Eşyası İçin Tanınan Muafiyet

GK m. 167/1-5-g hükmü ve Karar’ın beşinci kısmının ikinci bölümünün yedinci ayrımında, Türkiye’de yerleşik olmayan kişilerin Türkiye’de edindikleri konutlarda kullanmak üzere getirdikleri kullanılmış ev eşyalarının gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma sokulması düzenlenmektedir.

Muafiyet kapsamı eşyanın GK m. 167/1-5-g hükmünde ve Karar’da “kullanılmış” olması şartı açıkça belirtilmektedir (m. 57/2).

Muafiyet kapsamındaki kullanılmış ev eşyasının Türkiye’de kiralanana veya satın alınan konutlarda kullanılmak üzere getirilmesi gerekmektedir. Konut satın alınmışsa kişinin veya eşinin adına düzenlenmiş olan tapu veya taşınmaz satış vaadi veya kooperatiften alınması ve kat irtifakının yapılmamış olması hâlinde kat irtifaklı arsa tapusu; konut kiralanmışsa noter tasdikli en az bir yıllık kira sözleşmesinin ibrazı aranmaktadır (Gümrük Muafiyeti Tebliği m. 20/1-b). Muafiyet sadece bir konut için sınırlıdır (Karar m. 57/4). Ancak eşyanın muafiyetten faydalanan kişinin Türkiye’de edindiği başka bir konutta da kullanılması durumunda da muafiyet devam eder (Karar m. 57/5).

Muafiyetten faydalanacak kişinin, Karar m. 57/1 hükmüne göre, Türkiye dışında kesintisiz olarak en az yirmi dört ay süre ile ikamet etmeye devam eden kişilerden olması gerekir. Gümrük Muafiyeti Tebliği’ne göre, Türkiye’ye son giriş tarihinden geriye doğru bir yılda yüz seksen beş güne kadar yurtdışı bulunmak süreklilik halini bozmayacak ve Türkiye dışında son on yıl içinde en az beş yıl ikamet eden gerçek kişiler için yerleşim

yerlerine ilişkin süre şartı aranmayacaktır (m. 18/1-a). Başka bir deyişle, bu durumda kişinin yurtdışında yerleşik olması, yirmi dört aylık süre gözetilmeksizin yeterli olacaktır.

Ayrıca Gümrük Muafiyeti Tebliği’ne göre, konutun satın alınması veya en az bir yıl süre ile kiralanması şartı gerçekleşmediği takdirde, eşyanın tam muafiyet suretiyle geçici ithalatına izin verilir. Konutun edinilmesine ilişkin koşul gerçekleştikten sonra, yirmi dört ay süre şartı ayrıca aranmaksızın, eşyanın gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma girişine izin verilir (m. 18/1-ç; m. 19).

Kişiler bu muafiyetten sadece bir defa faydalanabilir (Karar m. 57/4). Ayrıca bu muafiyetin uygulanmasında da aile ünitesi esas alınmaktadır (Karar m. 57/3). Ancak Gümrük Muafiyeti Tebliği’nde yer alan süreler içerisinde eşyanın peyderpey getirilmesi mükerrerlik sayılmamaktadır (Tebliğ m. 21/2).

1.8. Yolcuların Kendi Kullanımlarına Mahsus Kişisel Eşyaları İçin Tanınan Muafiyet

GK m. 167/1-5-h hükmü ve Karar’ın beşinci kısmının ikinci bölümünün sekizinci ayrımında, yolcuların kendi kullanımlarına mahsus kişisel eşyalarının gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma sokulması düzenlenmektedir.

Yolcuların bahse konu muafiyet kapsamında getirebilecekleri eşyalar, sınırlı olarak Karar’ın Ek-9’unda yer alan listede sayılmaktadır. Mezkûr listenin (A) bölümünde tüketim maddeleri ve (B) bölümünde diğer eşyalar bulunmakta olup, bahse konu listelerde muafiyet kapsamındaki eşyaların miktar, cins ve neveleri belirtilmektedir. Listenin (A) bölümündeki eşyalar sadece yolcu beraberinde, (B) bölümündeki eşyalar ise yolcunun beraberinde veya yolcunun gelişinden bir ay önce veya bir ay sonra getirilebilir (Karar m. 58/2).

Muafiyetten faydalanabilecek kişi bakımından ise kişinin “yolcu”¹² olması dışında ayrıca bir şart bulunmamaktadır.

2. Şahsî Eşyanın Muaf Olarak Serbest Dolaşıma Sokulmasında Türk Vatandaşlığı Şartı

2.1. Türk Vatandaşlığının Arandığı Hâller

Esas olarak GK m. 167/1-5 hükmünde, muafiyet hâllerinden faydalanacaklar bakımından Türk vatandaşlığı şartı aranmamakta ve vatandaş-yabancı ayrımı yapılmamaktadır.

Öte yandan Karar’da ve Gümrük Muafiyeti Tebliği’nde muafiyetten faydalanabilecek kişiler daha ayrıntılı düzenlenmekte ve vatandaşlığa ilişkin şartlar da yer almaktadır. Karar m. 110 hükmü; Karar’ın m. 46/1-a ve m. 46/1-c hükümleri kapsamında eşyayı muaf olarak serbest dolaşıma sokan kişiler hariç olmak üzere, kişinin çift uyrukluğunun dikkate alınmayacağını ifade etmekte ve uyruklu konusunda ayırım yapılabileceğini örtülü olarak belirtmektedir. Gümrük Muafiyeti Tebliği’nde ise, kullanılmış araçların ve ev eşyalarının serbest dolaşıma girişini düzenleyen ikinci ve üçüncü bölümlerinde bu muafiyet hâllerinden faydalanacak kişiler ayrıca sayılmış ve Türk vatandaşlığı şartına da yer verilmiştir.

Gümrük Muafiyeti Tebliği’ne göre, kullanılmış araç veya ev eşyasını muaf olarak serbest dolaşıma sokabilecek kişilerden ilki, Türkiye dışında en az yirmi dört ay ikamet ettikten sonra yerleşim yerini Türkiye’ye kesin olarak nakleden Türk

vatandaşlarıdır (m. 4/1-a; m. 10/1-a). Gümrük Muafiyeti Tebliği’nin bahse konu hükümleri; Karar m. 46/1-a ve m. 48/1-a hükümlerinin aksine, “gerçek kişiler” yerine “Türk vatandaşları” demekle ve yurtdışında en az yirmi dört ay ikamet ettikten sonra yerleşim yerini Türkiye’ye nakletmek suretiyle muafiyetten faydalanacak kişinin Türk vatandaşı olmasını aramaktadır. Ayrıca Gümrük Muafiyeti Tebliği’ne göre bu kişilerden ikamet nakil belgesi talep edilmekte (m. 8/1-a-3; m. 14/1-a-1) olup, yabancıların Türkiye’nin yurtdışı temsilciliklerinden bunu alması pratik olarak mümkün değildir.

Kullanılmış araç veya ev eşyasının muaf olarak serbest dolaşıma sokabilecek kişilerden ikincisi ise, millî ve milletlerarası kadrolara sürekli görevle atanıp da bu görevlerinden dönen kamu görevlileridir (m. 4/1-b; m. 10/1-b). Karar veya Gümrük Muafiyeti Tebliği’nde Türk vatandaşlığı şartı açıkça zikredilmese de Türk vatandaşlığı şartı, işin mahiyetinden doğmaktadır. Yurtdışı Daimi Görevlere Atanacak Personel Hakkında Yönetmelik¹³ yurtdışına atanacak personelde 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun¹⁴ (DMK) 48. maddesindeki şartların aranacağını düzenlemekte olup, DMK’nın 48. maddesinde de Türk vatandaşlığı şartı açıkça zikredilmektedir.

Kullanılmış araç veya ev eşyasını muaf olarak serbest dolaşıma sokabilecek kişilerden üçüncüsü ise, Türk vatandaşlığına geçmek suretiyle yerleşim yerini Türkiye’ye nakledenlerdir. Bu kişiler bakımından Türk vatandaşlığı şartı şüphesizdir. Ayrıca muafiyetten faydalanacak kişinin Türk vatandaşlığına geçişini gösteren belge ibraz etmesi gerekmektedir (Gümrük Muafiyeti Tebliği m. 8/1-c-5; m. 14/1-c-2).

Dolayısıyla, GK m. 167/1-5-a ve m.167/1-5-b hükümleri kapsamında yerleşim yerlerini

12 Yolcu; ticaret, memuriyet, tahsil, ziyaret, tedavi veya turizm gibi herhangi bir amaçla kısa veya uzun bir süre kalmak üzere, yabancı bir ülkeden karayolu, demiryolu, deniz veya hava yollarından biriyle Türkiye’ye gelen yabancı bir ülkede oturan Türkler ve yabancılar ile herhangi bir amaç ile gittikleri yabancı ülkeden kesin veya geçici olarak dönen, Türkiye’de oturan Türkler ve yabancılar ile Türkiye’den aynı amaçlarla ve aynı yollarla yabancı bir ülkeye giden benzeri Türk ve yabancılarıdır (Karar m. 3/1-z-2-bb).

13 R.G. 14/5/2020-31127.

14 R.G. 23/7/1965-12056.

Türkiye'ye nakleden gerçek kişilerin kullanılmış araç ve ev eşyalarını gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma sokabilmeleri için Türk vatandaşı olmaları gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Zira Gümrük Muafiyeti Tebliği'nin ikinci ve üçüncü bölümlerinde muafiyetten faydalanabilecek kişiler ayrıca sayılmıştır. Buna göre bu kişiler; yirmi dört ay yurtdışında ikamet ettikten sonra yerleşim yerini Türkiye'ye nakleden Türk vatandaşları, devlet memurlarına ilişkin mevzuat gereği Türk vatandaşı olan yurtdışındaki kadrolara sürekli görevli olarak atanıp da geri dönen kamu görevlileri ve Türk vatandaşlığına geçmek suretiyle yerleşim yerlerini Türkiye'ye nakleden Türk vatandaşlarıdır.

2.2. Türk Vatandaşlığının Aranmadığı Hâller

İlk olarak, GK m. 167/1-5-c hükmü kapsamında, Türkiye'ye evlenerek veya evlenmek üzere gelen kişinin, gümrük vergilerinden muaf olarak çeyiz eşyasını serbest dolaşıma sokmasında gerek Kanun'da gerekse Karar'da Türk vatandaşı olması aranmamaktadır. Türk vatandaşlığı şartı; muafiyetten faydalanacak kişi için değil, onun evlendiği kişi için aranmaktadır. Dolayısıyla, söz konusu muafiyetten yabancı damat ve gelinlerin faydalanabilmesi mümkündür.

İkinci olarak, GK m. 167/1-5-d hükmü kapsamında, miras yoluyla intikal eden şahsî eşyanın serbest dolaşıma sokulması bakımından Türk vatandaşlığı şartı gerek Kanun'da gerekse Karar'da bulunmamaktadır. Karar; "Türkiye'de ikamet eden gerçek kişi mirasçı" demek suretiyle, ikamet şartını aramakta olup, muafiyetten faydalanacak kişi bakımından vatandaş ve yabancı ayrımı yapmamaktadır. Gümrük Muafiyeti Tebliği'nde miras yoluyla intikal eden kullanılmış araç ve ev eşyasının serbest dolaşıma sokulması hususunun, yerleşim yerini Türkiye'ye nakleden kişilerin muafiyet durumları ile beraber Tebliğ'in ikinci ve üçüncü bölümlerinde düzenlenmesi ve bu bölümlerde vatandaşlık durumlarına müteallik hükümler bulunması karışıklığa yol açabilecektir.

Ancak muafiyetten faydalanacak kişiler "Türkiye'de ikamet eden gerçek kişi mirasçılar" şeklinde belirtilmek suretiyle, Tebliğ'de de Türk vatandaşlığı şartı aranmamaktadır (m. 4/1-ç; m. 10/1-ç). Ayrıca ilgili hükümlerde, müteveffanın da yurtdışında yerleşik olması aranmakta ve Türk vatandaşı olması gerekmemektedir.

Üçüncü olarak, GK m. 167/1-5-e hükmü kapsamında, Türkiye'ye öğrenim amacıyla gelecek kişilerin muafiyetinde de Türk vatandaşlığı şartı mevzuatta aranmamaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'ye gelecek yabancı öğrenciler de bu muafiyetten faydalanabilecektir.

Dördüncü olarak, GK m. 167/1-5-f hükmü kapsamında, Türkiye'de yerleşik kişilerin geçici olarak Türkiye dışına çıkarıp geri getirdiği kullanılmış ev eşyası için tanınan muafiyette, Karar m. 56/1 hükmünde kişinin Türkiye'de yerleşim yeri olması aranmakta, ancak Türk vatandaşı olması aranmamaktadır.

Beşinci olarak, GK m. 167/1-5-g hükmü kapsamında, yurtdışında yerleşik kişilerin Türkiye'de edindikleri konutlarında kullanmak üzere getirdiği ev eşyalarını gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma sokabilmeleri için de Türk vatandaşlığı şartı mevzuatta öngörülmuş değildir. Ayrıca bu muafiyet hâline ilişkin Gümrük Muafiyeti Tebliği m. 17/2 hükmü "Bu bölüm hükümlerinin uygulanmasında, kişilerin Türkiye dışında yerleşik olmaları esas olup kişilerin uyuşu dikkate alınmaz" demek suretiyle yabancıların da bu muafiyetten faydalanabileceklerini açıkça belirtmektedir.

Son olarak, GK m. 167/1-5-h hükmü kapsamında, yolcuların kişisel kullanımına mahsus şahsî eşyanın serbest dolaşıma sokulması bakımından da "yolcu" olmak dışında kişiye ilişkin şart öngörülmediği için Türk vatandaşı ve yabancı ayrımı yapılmaması gerekir. Nitekim "yolcu" kavramının tanımını yapan Karar m. 3/1-z-2-

bb hükmü de hem Türk vatandaşlarından hem yabancılardan bahsetmektedir.

Sonuç itibarıyla, GK m. 167/1-5-a ve m. 167/1-5-b hükümleri çerçevesinde yerleşim yerini Türkiye'ye nakleden kişilerin kullanılmış araç ve ev eşyaları için yararlandığı muafiyet hâlleri hariç, diğer 6 alt bentte sayılan muafiyet hâllerinden yabancılardan da Türk vatandaşları ile eşit olarak faydalanabilmeleri gerekir. Yabancılar bahse konu muafiyet hâllerinden faydalanabilmek bakımından Türk vatandaşlarında aranan şartlarla aynı şartlara tâbi olacaktır.

2.3. Çok Uyruklu Vatandaşların Durumu

Çok vatandaşlık, kişinin birden fazla farklı devletin vatandaşlığına sahip olması durumu olup, iki farklı devletin vatandaşlığına sahip olmayı ifade eden “çifte vatandaşlık” da bunun en yaygın hâlidir (Tiryakioğlu, 2006:4). Aşağıda bahse konu düzenlemelerin lafzında da “çift uyruklu” olma hâlinin bahsedilmekle birlikte, kast edilen “çok uyruklu” olma hâlidir. Çifte vatandaşlık veya çift vatandaşlığa sahip olma; çok vatandaşlık hâlinin en yaygın örneği olarak, “çok vatandaşlık” kavramı yerine de sıklıkla kullanılmaktadır.

Çok vatandaşlık hâllerinde, ilgili kişi birden fazla yabancı devletin vatandaşı ise yabancı statüsünde olacak, ancak sahip olduğu vatandaşlıklardan biri Türk vatandaşlığı ise yabancı statüsünde değil, Türk vatandaşı sayılacaktır (Aybay, 2010:22-23). Bu çerçevede, gerek özel hukuk gerekse kamu hukuku bakımından, çok vatandaşlığa sahip Türk vatandaşlarının, sadece Türk vatandaşlığına sahip kişilerle kural olarak aynı muameleye tutulmaları ve aynı hak ve borçları haiz olmaları gerekir (Tiryakioğlu, 2006:14; Nomer, 2016:40)¹⁵. Öte yandan, bu genel kuralın çeşitli istisnaları da

15 Çok vatandaşlığa sahip Türk vatandaşlarının, yabancı ülke ile ilişkisi dikkate alınmadan münhasır olarak Türk vatandaşı kabul edilmeleri ve hem özel hukuk hem kamu hukuku alanındaki işlem ve ilişkiler bakımından ona göre işlem yapılması gerektiği hakkında ayrıca bkznz. Doğan, 2014:180.

görülebilmektedir: Örneğin bir devlet, bir başka devlette bulunan ve o devletin de vatandaşlığına sahip olan vatandaşı için diplomatik koruma sağlayamaz veya bir devlet çok vatandaşlığa sahip vatandaşını eğer vatandaşı olduğu başka devlette askerlik yapmışsa askerlik yükümlülüğünden muaf tutabilir (Tiryakioğlu, 2006:15). Bu durumlarda aynı anda başka devletin de vatandaşlığına sahip olan vatandaş, sadece tek vatandaşlığa sahip olan vatandaşlarla aynı durumda olmamakta ve çok vatandaşlık hâli dikkate alınmaktadır.

Yerleşim yerini Türkiye'ye nakleden kişilerin getirecekleri araçlar için gümrük muafiyetinin tanınması bakımından da gümrük mevzuatı çok vatandaşlığa sahip Türk vatandaşları için özel düzenlemeler sevk etmiş ve bu kişilerin çok vatandaşlık hâli dikkate alınmıştır. Karar m. 110 hükmü, “*Kullanılmış motorlu veya motorsuz özel nakil vasıtalarını serbest dolaşıma sokan 46 ncı maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bentlerinde yer alan eşyayı muaf serbest dolaşıma sokan kişiler hariç olmak üzere, bu Kısım hükümlerinin uygulanmasında kişilerin çift uyruklu olup olmadığı dikkate alınmaz.*” demektedir. Karar'ın işaret ettiği kişiler ise yirmi dört ay yurtdışında ikamet ettikten sonra yerleşim yerini Türkiye'ye nakleden kişiler (m. 46/1-a) ve Türk vatandaşlığına geçmek suretiyle yerleşim yerini Türkiye'ye nakleden kişilerdir (m. 46/1-c). Bu çerçevede, yurtdışındaki kadrolara sürekli görev için atanan kamu görevlileri hariç olmak üzere, yerleşim yerlerini Türkiye'ye nakleden çift/çok uyruklu Türk vatandaşları bedelsiz ithalat kapsamında yurda araç getiremezler¹⁶.

Çok vatandaşlık hâlinin dikkate alınacağını düzenleyen Karar m. 110 hükmü sadece yerleşim yerini Türkiye'ye nakleden gerçek kişilere ait araçlarla ilgili muafiyeti düzenleyen m. 46 hükmüne yollamada bulunmakta ve diğer durumlarda kişinin çok vatandaşlığının dikkate alınmayacağını

16 Bedelsiz Araç İthalatı, <https://ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/sikca-sorulan-sorular/bireysel/bedelsiz-nakil-vasitasi-ithali>

belirtmektedir. Gümrük Muafiyeti Tebliği m. 12/2 hükmü de yerleşim yerini Türkiye'ye nakleden ve kendisine ait kişisel kullanıma mahsus kullanılmış ev eşyasını serbest dolaşıma sokmak isteyen çift uyruklu kişilerin de bu muafiyetten faydalanabileceğini açıklığa kavuşturmuştur. Böylece GK m. 167/1-5-b hükmü kapsamında kullanılmış ev eşyasının muaf olarak serbest dolaşıma sokulmasında, gümrük mevzuatında Türk vatandaşlığı şartı aranmakla birlikte, ilgili kişinin çok vatandaşlığa sahip olması önem arz etmeyecektir.

Kanaatimizce, Karar m. 110 hükmünün açıkça 46. maddeye atıf yapması karşısında, m. 53 hükmünde düzenlenen Türkiye'de yerleşik gerçek kişi mirasçılarının miras yoluyla intikal eden eşya kapsamında muaf olarak araç ithalatında da çok vatandaşlık hâli önem arz etmemelidir. Benzer şekilde, Türk vatandaşlığı şartının aranmadığı diğer muafiyet hâlleri bakımından da çok vatandaşlık hâli önem arz etmeyecektir.

2.4. Türk Vatandaşlığını Sonradan Kazananların Durumu

Türk vatandaşlığı doğumla veya sonradan kazanılabilmektedir (TVK m. 5). TVK m. 7 ve 8 hükümleri de Türk vatandaşlığının soybağı veya doğum yeri esasına göre doğumla kazanılmasını düzenlemekte olup, müteakip hükümlerde de vatandaşlığın sonradan kazanılması hâlleri düzenleme konusu yapılmıştır. Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması yetkili makam kararı veya seçme hakkının kullanılması yoluyla olmaktadır (Doğan, 2014:59). Yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılmasında da bir ayrıma gidilmiştir: Buna göre yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılması; genel olarak vatandaşlığın kazanılması, istisnai yoldan vatandaşlığın kazanılması, vatandaşlığın yeniden kazanılması, evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanılması ve evlat edinilme ile vatandaşlığın kazanılması yollarını kapsamaktadır (Doğan,

2014:59). Ayrıca TVK m. 42 hükmü doğumla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) vatandaşlığını kazananların Türk vatandaşlığını kazanabilmeleri bakımından özel bir düzenleme sevk etmiştir.

Esasen doğumla Türk vatandaşlığını kazanan kişiler ve sonradan Türk vatandaşlığını kazananlar aynı vatandaşlık statüsüne tâbi olup, doğumla kazanılan ve sonradan kazanılan Türk vatandaşlığı arasında hak ve yükümlülükler bakımından kural olarak farklılık yaratılmamıştır (Doğan, 2014:59; Güngör, 2017:73). Dolayısıyla, GK m. 167/1-5 hükümleri çerçevesinde Türk vatandaşlığı şartının bulunduğu muafiyet hâllerinde Türk vatandaşlığının doğumla veya sonradan kazanılması arasında kural olarak fark bulunmamaktadır.

Öte yandan, Karar; yerleşim yerini Türkiye'ye nakleden kişilere ait kullanılmış araç ve ev eşyası muafiyetinden faydalanabilecek kişileri sayarken, Türk vatandaşlığına geçmek suretiyle yerleşim yerlerini Türkiye'ye nakledenleri de ayrıca belirtmektedir (m. 46/1-c ve m. 48/1-c). Böylece Türk vatandaşlığını sonradan kazanarak yerleşim yerini Türkiye'ye nakledenlerin muafiyetten faydalanmaları ayrıca düzenlenmiş bulunmaktadır.

Evlenme yoluyla Türk vatandaşlığını sonradan kazanmak suretiyle yerleşim yerlerini Türkiye'ye nakleden kişilerin ise kullanılmış araçlarını serbest dolaşıma sokması bakımından bahse konu muafiyetin dışında tutulduğu görülmektedir. Gümrük Muafiyeti Tebliği'ne göre, evlenme yoluyla Türk vatandaşlığına geçenler, kendilerine ait araçların serbest dolaşıma sokulmasında bu muafiyetten faydalanamazlar (m. 6/2). Türk vatandaşlığını evlenme hariç yetkili makam kararıyla kazananlar ve seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığına geçenler, yerleşim yerlerini Türkiye'ye naklettiğinde kullanılmış araçları için GK m. 167/1-5-a hükmü çerçevesinde muafiyetten faydalanırken; evlenme yoluyla yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığını kazananlar bu muafiyetten faydalanamayacaktır.

Türk vatandaşlığını evlenme yoluyla kazananların hariç tutulmasına ilişkin düzenleme, kullanılmış ev eşyasının muaf olarak serbest dolaşıma sokulmasında ise bulunmamaktadır. Türk vatandaşlığına geçmek suretiyle yerleşim yerlerini Türkiye'ye nakleden kişilerin kullanılmış ev eşyalarını muaf olarak serbest dolaşıma sokabilmesi için Türk vatandaşlığını kazanma yolu önemli olmayacaktır.

3. Şahsî Eşyanın Muaf Olarak Serbest Dolaşıma Sokulmasında Yabancıların Durumu

Bir önceki bölümde incelendiği üzere, GK m. 167/1-5 hükmünde yer alan muafiyetten faydalanabilmek için Türk vatandaşlığı şartı aranan durumlarda, yabancılar şahsî eşyaları için muafiyetten faydalanamayacak, diğer durumlarda ise Türk vatandaşları ile aynı şartlarda muafiyetten faydalanabilecektir. Öte yandan bazı yabancıların muaf olarak şahsî eşya ithaline ilişkin olarak gerek vatandaşlık hukuku ve yabancılar hukukuna müteallik mevzuatta gerekse gümrük mevzuatında özel düzenlemeler yer almaktadır. Bu düzenlemeler ışığında bu tür özellikli statüsü olan yabancıların durumunu incelemek gerekir.

3.1. Türk Vatandaşlığından Çıkma İzni Almak Suretiyle Türk Vatandaşlığını Kaybedenler

TVK'ya göre Türk vatandaşlığı, yetkili makam kararıyla veya seçme hakkının kullanılmasıyla kaybedilmektedir (TVK m. 23). Yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kaybı ise çıkma, kaybettirme veya vatandaşlığa alınma kararının iptali ile gerçekleşir (TVK m. 24).

Türk vatandaşlığını yetkili makam kararıyla kaybedenlerden vatandaşlığı kaybettirilenler ve vatandaşlığa alınma kararı iptal edilenler ile seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığından ayrılanlar Türkiye'de yararlanabilecek hak ve özgürlükler bakımından hiç Türk vatandaşı

olmamış yabancılarla aynı durumdadır (Nomer, 2016:126; Güngör, 2017:201). Dolayısıyla Türk vatandaşlığını kaybeden bu kişilerin tıpkı diğer yabancılar gibi münhasıran Türk vatandaşlarına tanınan muafiyet hâllerinden faydalanmaları da mümkün değildir.

Türk vatandaşlığından çıkma yoluyla Türk vatandaşlığını kaybedenlerin durumuna ise ayrıca değinmek gerekir. Doğumundan itibaren Türk vatandaşı olup Türk vatandaşlığını çıkma izni almak suretiyle kaybedenlerin istisnalar haricinde Türkiye'deki hakları korunmakta ve neredeyse Türk vatandaşlarıyla eşit haklara sahip olmaktadırlar (Doğan, 2014:126). Konuyla ilgili olarak dikkat edilmesi gereken husus; Türk vatandaşlığını çıkma izni alarak kaybetmiş olan kişinin Türkiye'deki haklarının korunması için doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış olması gerektiğidir (Tütüncübaşı, 2011:174). Başka bir deyişle, sonradan Türk vatandaşı olan kişi çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybederse bu ayrıcalıklı düzenlemelerden faydalanamayacaktır. Dolayısıyla, bu kişilerin tıpkı diğer yabancılar gibi münhasıran Türk vatandaşlarına tanınan muafiyet hâllerinden faydalanmaları mümkün değildir. Doğuştan Türk vatandaşı olup Türk vatandaşlığını çıkma izni almak suretiyle kaybedenlerin durumunun ise, ayrıcalıklı konumları ışığında ele alınması gerekir.

TVK m. 28/1 hükmü; doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenlerin Türk vatandaşı gibi aynı haklardan faydalanmaya devam edebileceklerini belirtmektedir. Mezkûr hükümde ayrıca, bu kişilerin üçüncü dereceye kadar altsoylarının da Türk vatandaşı gibi haklarından faydalanmaya devam edecekleri ifade edilmektedir. Hükmün devamında ise seçme ve seçilme, kamu hizmetine girme ve muaf olarak araç veya ev eşyası ithal etme hakları dışarıda bırakılmaktadır (TVK 28/1, 2). Türk Vatandaşlığı Kanununun

Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik¹⁷ de bu kişilerin seçme ve seçilme, kamu görevlerine girme ve muaf olarak araç veya ev eşyası etme haklarının olmadığını düzenlemekte; diğer haklardan ise Türk vatandaşlarına uygulanmakta olan mevzuat çerçevesinde yararlanmaya devam edeceklerini hükme bağlamaktadır (m. 52). Ayrıca TVK m. 28/6 hükmü Türk vatandaşı gibi haklarından yararlanmaya devam edecek kişiler için “mavi kart” düzenleneceğini belirtmekte olup, bu sebeple bu kişilere “mavi kartlılar” da denilmektedir.

TVK m. 28 hükmünün açık düzenlemesi karşısında, mavi kartlıların şahsî eşyalarını muaf olarak serbest dolaşıma sokma hakkından Türk vatandaşı gibi yararlanmalarına imkân yoktur. Dolayısıyla, mavi kartlılar, Türk vatandaşlığı şartının arandığı muafiyet hükümlerinden faydalanarak yerleşim yerlerini Türkiye’ye nakletmek suretiyle kullanılmış araç ve ev eşyalarını serbest dolaşıma sokamayacaklardır. Gümrük Muafiyeti Tebliği de bu kişilerin bahse konu muafiyetlerden faydalanamayacağını açıkça düzenlemiştir (m. 6/6; m. 12/2).

Kanaatimizce Türk vatandaşı ve yabancı ayrımının yapılmadığı ve yabancıların da eşit olarak faydalanabildiği muafiyet hâllerinden ise mavi kartlıların da faydalanabileceğini kabul etmek yerinde olur. Zira Türk vatandaşlığı mevzuatı uyarınca genel prensip; mavi kartlıların, Türk vatandaşı gibi aynı haklardan faydalanmaya devam etmesi olup; bu kişiler istisna tutulan seçme-seçilme, kamu hizmetine girme ve muaf olarak araç ve ev eşyası ithal etme hakları bakımından ise diğer yabancılarla aynı durumdadırlar (Nomer, 2016:131). Gerçi TVK m. 28/2 hükmünün lafzı, bu kişilerin diğer yabancıların yararlanabileceği muafiyet hâllerinden dahi yararlanmayacağı şeklinde anlaşılmaya müsaittir. Zira mezkûr hüküm, “*Bu madde kapsamında bulunan kişilerin, seçme ve seçilme, muaf araç veya ev eşyası ithal etme hakları ile askerlik hizmetini yapma*

yükümlülüğü yoktur.” demektedir. Öte yandan TVK m. 28 hükmünün amacı mavi kartlıların durumunu diğer yabancılara göre kötüleştirmek değil, bilakis onlara ayrıcalık tanımadır. Diğer yabancıların muaf olarak şahsî eşyalarını serbest dolaşıma sokabilecekleri muafiyet hükümlerinden mavi kartlıların yararlandırılmaması, kanaatimizce TVK m. 28 hükmünün amacı ve ruhu ile bağdaşmayacaktır.

Sonuç itibarıyla, mavi kartlılar kural olarak Türk vatandaşlarına tanınan haklardan Türk vatandaşymış gibi faydalanmaya devam etseler de kullanılmış araç ve ev eşyasının muaf olarak serbest dolaşıma sokulmasında, münhasıran Türk vatandaşlarına tanınan muafiyet hükümlerinden açık düzenlemeler uyarınca faydalanamayacaktır. Mavi kartlı ayrıcalıklı yabancıların, Türk vatandaşı ve yabancı ayrımının yapılmadığı muafiyet hâllerinden ise faydalanabilmeleri ve şahsî eşyalarını muaf olarak serbest dolaşıma sokabilmeleri kanaatimizce isabetli olacaktır.

3.2.Uzun Dönem İkamet İznine Sahip Yabancılar

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda¹⁸ (YUKK) ikamet izin çeşitlerinin; kısa dönem ikamet izni, aile ikamet izni, öğrenci ikamet izni, uzun dönem ikamet izni, insani ikamet izni ve insan ticareti mağduru ikamet izni olduğu hükme bağlanmıştır (m. 30).

İkamet izin türlerinden olan uzun dönem ikamet izni; ayrıcalık bir ikamet izni olup, bu iznin sağladığı haklar geniştir (Asar, 2020:121). YUKK m. 44 hükmünde, uzun dönem ikamet izni bulunan yabancıların; askerlik yapma yükümlülüğü, seçme ve seçilme, kamu görevlerine girme, muaf olarak araç ithal etme ve özel kanunlardaki düzenlemeler hariç, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan faydalanacağı düzenlenmiştir.

17 R.G. 6/4/2010-27544.

18 R.G. 11/4/2013-28615.

YUKK m. 44 hükmü, mavi kartlılara tanınan ayrıcalıkları çağrıştırmakla birlikte, mavi kartlıların durumundan farklı olarak, özel kanunlardaki düzenlemeler de uzun dönem ikamet izni sahiplerine tanınan hakların dışında tutulmuş ve uzun dönem ikamet iznine sahip yabancıların hakları mavi kartlılara göre daha dar düzenlenmiştir (Çörtoğlu Koca, 2016:69; Asar, 2020:124). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'te¹⁹ de özel kanunlarda Türk vatandaşı olma koşulu aranmışsa, uzun dönem ikamet iznine sahip kişilerin bu haklardan yararlanamayacağı hükme bağlanmıştır (m. 41/2). Dolayısıyla Türk vatandaşı olma şartının arandığı muafiyet hâllerinden uzun dönem ikamet iznine sahip yabancıların faydalanması mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla, YUKK m. 44 hükmünde sadece araç ithalatından bahsedilse de münhasıran Türk vatandaşlarına tanınmış olan diğer şahsî eşyaya ilişkin muafiyet hâllerinden de uzun dönem ikamet iznine sahip yabancıların faydalanamaması gerekir.

Kanaatimizce, şahsî eşyanın serbest dolaşıma sokulmasında diğer yabancılara da tanınan muafiyet hâllerinden uzun dönem ikamet iznine sahip yabancılar da faydalanabilmelidir²⁰. Gerçekten de vatandaş-yabancı ayırımının yapılmadığı muafiyet hâllerinden, uzun dönem ikamet iznine sahip yabancıları mahrum bırakmak YUKK'un amacıyla bağdaşmayacaktır. Zira bahse konu düzenlemelerin amacı; uzun dönem ikamet iznine sahip yabancıların haklarını daraltmak değil, Türkiye'de uzun yıllar kalan ve diğer yabancılara nazaran Türkiye ile daha sıkı hayat ilişkisine sahip bu yabancıları ayrıcalıklı kılmaktır.

19 R.G. 17/3/2016-29656.

20 Benzer şekilde, Gümrük Kanunu'nun 130 ve 131. maddeleri çerçevesinde Türkiye'de ikamet eden yabancıların geçici ithal yoluyla taşıt getirme hakkı bulunmakta olup, bahse konu haktan uzun dönem ikamet iznine sahip yabancıların da faydalanabileceği yönünde bkz. Çörtoğlu Koca, 2016:70-71.

Sonuç itibarıyla, uzun dönem ikamet iznine sahip yabancılar; ayrıcalıklı statüyü haiz olsalar da Türk vatandaşlığı şartının arandığı muafiyet hükümlerinden faydalanmak suretiyle şahsî eşyalarını serbest dolaşıma sokamazlar. Türk vatandaşı ve yabancı ayırımının yapılmadığı muafiyet hâllerinden ise faydalanabilmeleri ve ilgili hükümler çerçevesinde şahsî eşyalarını muaf olarak serbest dolaşıma sokabilmeleri kanaatimizce uygun olacaktır.

3.3. Göçmenler (Muhacirler)

Göçmen statüsündeki yabancılarla ilgili temel düzenleme 5543 sayılı İskân Kanunu'dur²¹. Kanuna göre göçmen, "*Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır.*" (m. 3/1-d). Göçmen statüsündeki yabancılar; Türk vatandaşlığını kazanma olanakları ve özel düzenlemeler sebebiyle "ayrıcalıklı yabancı" statüsündedirler (Aybay, 2010:100). Kanun'un yedinci bölümü, göçmenlerin muafiyetlerine ilişkin düzenlemeler sevk etmektedir.

Göçmenlerin gümrük muafiyetleri İskân Kanunu'nun 34. maddesinde düzenlenmiş olup; ülkeye kabul edilen göçmenlerin, aile veya topluluk olarak yurda getirecekleri kullanılmış kişisel, meslekî ve ev eşyaları bir defaya mahsus olmak üzere gümrük vergilerinden ve diğer vergi, resim ve harçlardan muaftır. Mezkûr hükümde, göçmenlerin; gümrük vergilerinin yanı sıra, tüm vergi, resim ve harçlardan da muaf olacakları düzenlenmiştir. Ayrıca gümrük işlemleri için gerekli belgeler damga vergisi ve sair resim ve harçlardan istisnadır (m. 35).

Ayrıca göçmenlerin gümrük vergilerinden muafiyetiyle ilgili hükümlerin birtakım göçmenlerin iskânını özel olarak düzenleyen kanunlarda da yer aldığı görülmektedir. Örneğin mülga 2641

21 R.G. 26/9/2006-26301.

sayılı Afganistan'dan Pakistan'a Sığınan Türk Soylu Göçmenlerin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun²² m. 7 hükmü, Kanun kapsamında yurda gelenlerin her türlü eşyasının bir defaya mahsus olmak üzere gümrük vergilerinden muaf olduğunu düzenlemiştir. Meri 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun'un²³ 4. maddesi de Kanun kapsamındaki göçmenlerin kendilerine ait kişisel ve ev eşyaları ile mülkiyeti kendilerine ait her türlü eşyanın bir defada getirilmek üzere her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olacağını hükme bağlamaktadır. Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün 2009/91 tarihli Genelgesi'nde²⁴ de **ülkeye kabul edilen** Ahıska Türklerinin, kullanılmış araçları dâhil, vergilerden muaf olarak getirdikleri şahsî eşyaların serbest dolaşıma girmesi usulü düzenlenmektedir.

3.4.Uluslararası Korumadan Faydalananlar

1951 tarihli Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair Sözleşme; mültecilerin ülkeye kabulü ve hukukî statüsüne ilişkin düzenlemeler ihtiva etmekte olup, Türkiye bakımından Avrupa'da cereyan eden hâdiselerle sınırlı olmak üzere 359 sayılı Kanun²⁵ ile kabul edilmiştir.

1951 tarihli Sözleşme'nin uygulama alanının sınırlandırılmasına yönelik ülkemiz beyanına uygun olarak, YUKK'da da uluslararası koruma bahsi düzenlenirken "mülteci" ve "şartlı mülteci" ayrımına yer verilmiştir (m. 61-62). Mülteci statüsü, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar sebebiyle tanınırken; şartlı mülteci statüsü ise Avrupa dışında meydana gelen olaylar sebebiyle güvenli üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar tanınır (Ekşi, 2015:52; Çiçekli, 2016:244). Ayrıca YUKK m. 63 hükmü; mülteci veya şartlı mülteci sayılmamakla

birlikte ülkesine döndüğü takdirde ciddi tehditlerle karşılaşacak kişiler için ikincil koruma statüsünü öngörmüş ve uluslararası korumanın bir diğer türü olarak düzenlemiştir. Uluslararası korumanın diğer türü ise YUKK m.91 hükmünde düzenlenen geçici korumadır. Geçici koruma, ülkeden ayrılmaya zorlanan ve ayrıldığı ülkeye dönemeyen acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızdan geçen yabancılara tanınabilmektedir (YUKK m. 91). Diğer uluslararası koruma türleri ferdi nitelikteyken, geçici koruma statüsü kitlesel akınlara gelenlere verilir ve günümüzde Suriye'deki olaylar sebebiyle ülkemize sığınan Türkiye'deki Suriyelilere sağlanan uluslararası koruma da mülteci veya şartlı mülteci statüsü olmayıp geçici koruma statüsüdür (Ekşi, 2015:164).

1951 tarihli Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair Sözleşme'de mülteci sayılan kişilerin (Türkiye için sadece Avrupa'da vuku bulan olaylar neticesinde sığınanlar) beraberlerinde getirecekleri eşyalar için gümrük muafiyetlerine dair hüküm bulunmamaktadır. YUKK'da ve ilgili mevzuatta da mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü verilecek kişilerin getirecekleri şahsî eşyaları hakkında özel düzenleme bulunmamaktadır.

Kitlesel olaylar sonucunda gelen ve geçici koruma statüsüne alınacak yabancılar bakımından, Geçici Koruma Yönetmeliği²⁶ m. 32 hükmü, bu kişilerin getirecekleri eşya ve taşıtlar ile ülkemizde buldukları süre içerisinde bu kişilere çeşitli yollarla gönderilebilecek eşyalara dair yürütülecek işlemlere ilişkin esasların Ticaret Bakanlığı tarafından belirleneceğini ifade etmektedir. Ayrıca kitlesel akınlarda sınır kapıları dışındaki yerlerden gerçekleşen toplu geçişler fiili bir durum olup, Türkiye'ye bu şekilde gelmiş olanların da geçici korumadan yararlandırılabilmesi mümkündür (Asar, 2020:252). Geçici Koruma Yönetmeliği m. 17/6 hükmü de kaçakçılığa konu olabileceği göz

22 R.G. 19/3/1982-17638.

23 R.G. 11/7/1992-21281.

24 Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün "Ahıska Türkleri" konulu, 27/8/2009 tarih ve 2009/91 sayılı Genelgesi, <https://ticaret.gov.tr/data/5d483ce013b8762b40ceaeacf/40609ff11a7b4946482370dbc739cb1b.pdf>

25 R.G. 5/9/1961-10898.

26 R.G. 22/10/2014-29153.

önünde bulundurularak bu kişilerin yanlarında getirdikleri eşyaların ilgili birimlerce gümrük idaresine bildirilmesini öngörmektedir. Nihayetinde 2015/8352 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı²⁷ ile 2009/15481 sayılı Karar'a bir madde eklenmiştir. Buna göre; altı ay içerisinde gümrük idaresine başvurmaları hâlinde, Suriye'de meydana gelen olaylar neticesinde Türkiye'ye gelen Suriye vatandaşlarına ait olan ve gümrük kaydı gerçekleştirilmeksizin getirilen kişisel kullanımına mahsus kara taşıtlarının geçici ithalat rejimi kapsamına alınacağı hükme bağlanmıştır (Geçici Madde 2).

Sonuç itibariyle, uluslararası korumadan faydalanmak amacıyla Türkiye'ye gelen yabancıların getirecekleri şahsî eşyaların muaf olarak serbest dolaşıma girmesine ilişkin olarak, İskân Kanunu m. 34 hükmünün göçmen statüsündeki yabancılara tanıdığı gibi açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Geçici koruma statüsünden faydalanabilecek kişilerin getirecekleri eşyalara ilişkin gümrük işlemlerinin esaslarının Ticaret Bakanlığı tarafından düzenleneceği belirtilmiş olup, 2015 yılında Suriye'deki olaylar sebebiyle ülkemize gelmiş bulunan yabancılara ait taşıtların geçici ithalat rejimi kapsamına alınması ile ilgili düzenleme sevk edilmiştir. Ancak, araçların veya diğer şahsî eşyaların muaf olarak serbest dolaşıma girişi ile ilgili düzenleme bulunmamaktadır.

3.5. KKTC Vatandaşı Yabancılar

KKTC vatandaşları YUKK kapsamında olmayıp, kendilerine özgü düzenlemelere tâbidirler ve Türkiye'deki KKTC vatandaşlarının seyahat, ikamet, çalışma, sosyal güvenlik gibi hakları 99/13783 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı²⁸ ile onaylanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hükümetleri Arasında İki Ülke Vatandaşlarına İlave Kolaylıklar Tanınmasına İlişkin

Anlaşma'da düzenlenmiştir (Ekşi, 2016:65-66). Bu doğrultuda, KKTC vatandaşları da ayrıcalıklı yabancı statüsünde bulunmaktadır.

Mezkûr düzenlemede şahsî eşyaların muaf olarak serbest dolaşıma sokulmasına ilişkin özel hüküm ise bulunmamaktadır. Dolayısıyla Türk vatandaşı olmayan KKTC vatandaşları diğer yabancılara tanınan ölçüde şahsî eşyalarının serbest dolaşıma sokulmasında muafiyet hükümlerinden faydalanabilecek, münhasıran Türk vatandaşlarına tanınan muafiyet hâllerinden ise faydalanamayacaklardır.

KKTC vatandaşlarına özel olarak tanınan Türk vatandaşlığını kazanma imkânını göz önünde bulundurmak gerekir. TVK m. 42 hükmünde göre, doğuştan KKTC vatandaşları Türk vatandaşı olmak istediklerini yazılı olarak beyan ettikleri takdirde Türk vatandaşlığını kazanabilmektedirler. Mezkûr düzenleme çerçevesinde doğumla KKTC vatandaşı olanlar, başkaca şart aranmaksızın, istedikleri zaman yazılı beyanda bulunmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanma imkânına sahiptirler (Güngör, 2017:154). Böylece KKTC vatandaşı kişi, Türk vatandaşlığına geçmek suretiyle münhasıran Türk vatandaşlarına tanınan muafiyet hâllerinden faydalanabilir. Ancak bu yolla Türk vatandaşlığını kazanan kişinin, KKTC vatandaşlığını da koruduğu sürece çok vatandaşlığa sahip olacağını ve dolayısıyla Türk vatandaşlığına geçmek suretiyle yerleşim yerini Türkiye'ye nakleden kişilere ait kullanılmış araçlar için tanınan muafiyetten faydalanamayacağını göz önünde bulundurmak gerekir. Zira Karar m. 110 hükmü çerçevesinde, yerleşim yerlerini Türkiye'ye nakledenlere ait kullanılmış araçların gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma sokulmasında çok vatandaşlık hâli önem taşımaktadır.

3.6. Vatansızlar

Yabancı statüsündeki gerçek kişilerin; Türkiye hariç başka bir devletle vatandaşlık bağı olabileceği gibi,

27 R.G. 09/01/2016-29588.

28 R.G. 6/1/2000-23928.

hiçbir devletle vatandaşlık bağının olmaması da mümkündür. YUKK m. 3/1-ş hükmünde “vatansız kişi”, hiçbir devletle vatandaşlık bağı olmayan ve yabancı sayılan kişi olarak tanımlanmıştır. İşbu çalışmada da “yabancı uyruklu” kavramı yerine, kişinin uyruksuz (vatansız) olabileceği de göz önünde bulundurularak “yabancı” kavramı kullanılmıştır.

Vatansız kişiye ait şahsî eşyanın muaf olarak serbest dolaşıma sokulmasında YUKK’da veya Türkiye’nin taraf olduğu ve 2014/6866 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı²⁹ ile onaylanan Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme’de özel düzenleme yer almamıştır.

3.7. Yabancı Diplomatik ve Kuvvet Personeli

Diplomatik temsilcilere ait şahsî eşyaların da kendilerine tanınan diplomatik ayrıcalıklar karşısında muaf olarak serbest dolaşıma sokulabilmesi mümkündür. 84/8724 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı³⁰ ile onaylanan Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi m. 36/1-b hükmüne göre, diplomatik ajanın ve beraberinde oturan aile üyelerinin şahsî kullanımına ait eşya için ve m. 37/2 hükmüne göre de misyonun idarî ve teknik kadrosu üyelerinin ilk yerleşmeleri sırasında ithal olunan eşyaları için gümrük vergilerinden muafiyet tanınmaktadır.

7/10222 Bakanlar Kurulu Kararı³¹ ile onaylanan Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi uyarınca da konsolosluk memurunun ve aile efradının yerleşme eşyaları dâhil kişisel kullanımına mahsus eşyaları ve konsolosluk hizmetlilerinin ilk yerleşmeleri sırasında ithal etmiş oldukları eşyalar gümrük vergilerinden bağısıktır (m. 50/1, m. 50/2).

Uluslararası örgütlerin devletler nezdinde temsiline yönelik esaslar uluslararası örgütlerin

kurucu mevzuatı veya uluslararası örgüt ve devlet arasındaki anlaşmalarla belirlenmektedir (Reçber, 2011:87-88). Dolayısıyla, uluslararası örgüt mensuplarının gümrük muafiyeti konusunda Türkiye ile ilgili örgüt arasındaki anlaşmalara bakmak gerekir. Örneğin; 5598 sayılı Kanun³² ile kabul edilen Birleşmiş Milletlerin Ayrıcalık ve Muafiyetlerine Dair Sözleşme’nin 5. maddesine göre, görevlerine yeni başlayacak olan Birleşmiş Milletler memurları, görevlerine yeni başlayacakları memlekete eşya ve mobilyalarını gümrüksüz sokma hakkından faydalanacaktır.

Mezkûr uluslararası anlaşmalara paralel olarak GK m. 167/2 hükmünde de diplomatik eşyanın serbest dolaşıma girişinde, müteakibiyyet esasına göre gümrük vergilerden muafiyet hâli düzenlenmektedir. Gümrük Yönetmeliği’nde³³ de karşılıklılık şartına vurgu yapılmakta ve diplomatik muafiyet ve kolaylıkların yabancı devletler tarafından da karşılıklı olarak gösterildiği ölçüde uygulanacağı hükme bağlanmaktadır (m. 439). Gümrük Yönetmeliği’nde, diplomatik muafiyetten faydalanabilecek kişiler de sayılmıştır. Buna göre, yabancı devlet başkanları ve aileleri ile refakatlerine memur olanlar, diplomatik pasaportu haiz olmak kaydıyla resmî bir ziyaret veya özel görev için Türkiye’ye gelen delegelerle resmî ve askerî heyetler ve yabancı misyonlarda görevli misyon şefleri, diplomatik memurlar, konsolosluk memurları ve idarî ve teknik personel ile milletlerarası resmî kuruluşların Türkiye’de ikamet eden misyon şefleri, diplomatik memurları ve idarî ve teknik personeli diplomatik muafiyetlerden faydalanabilirler (m. 438).

Ayrıca Gümrükler Genel Müdürlüğü’nün 2015/10 sayılı Genelgesi’nde³⁴ de GK m. 167/2 hükmü

32 R.G. 21/3/1950-7462.

33 R.G. 7/10/2019-27369.

34 Gümrükler Genel Müdürlüğü’nün “Diplomatik Muafiyetler” konulu 9/2/2015 tarih ve 2015/10 sayılı Genelgesi, <https://ticaret.gov.tr/data/5d483f6c13b8762b40ceaeec/e65fcfe1b5c856d473f77275af5578a2.pdf>

29 R.G. 25/10/2014-29156.

30 R.G. 24/12/1984-18615.

31 R.G. 27/9/1975-15369.

uyarınca karşılıklılık esasına göre diplomatik eşyaların muaf olarak ithali, devri, satışı, yeniden ihracı ve serbest dolaşıma sokulmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Buna göre, diplomatik muafiyet kapsamında ithal edilen kişisel eşya veya ev eşyaları, eşyanın ithal tarihinden üç yıl sonra ve karşılıklılık çerçevesinde serbest dolaşıma girmiş kabul edilmektedir. Hangi ülkelerin ve diplomatik statüye haiz uluslararası kuruluşların mensuplarının eşyalarının üç yıl sonra serbest dolaşıma girmiş olacağı hususu, Dışişleri Bakanlığı tarafından belirlenir.

Yabancı kuvvetlere ait askerî ve sivil şahıslar da esasen tıpkı diplomat ve konsoloslar gibi gönderen devleti temsil eden kişilerdendir (Kort, 2007:84). Ancak, Gümrük Yönetmeliği m. 438 hükmündeki düzenleme karşısında, diplomatik pasaportu olmayan yabancı kuvvetlere ait askerî ve sivil şahıslar diplomatik muafiyetten faydalanabilecek kişiler kapsamında değildir. Öte yandan, bu kuvvetlerin ülkede bulunmasına ilişkin uluslararası anlaşmalara da bakmak gerekebilir. Örneğin, 6375 sayılı Kanun³⁵ ile kabul edilen Kuzey Atlantik Andlaşmasına Taraf Devletler Arasında Kuvvetlerinin Statüsüne Dair Sözleşme m. XI hükmü Kuzey Atlantik Örgütü (NATO) kuvvet ve sivil unsurlarının ve ailelerinin şahsî ve ev eşyaları ile araçlarının görev süresi için gümrük vergilerinden muaf olarak ithalini düzenlemektedir. Ancak mezkûr hükümde bu şekilde gümrük vergilerinden muaf olarak ithalatın görev süresi boyunca olduğu ve bu eşyaların gümrük vergileri ödenmeksizin kabul eden devlet ülkesinde satış veya hibe yoluyla devredilemeyeceği de belirtilmektedir. Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün 2016/11 sayılı Genelgesi³⁶ de konuyla ilgili usûl ve esasları belirlemekte olup, bu şekilde geçici olarak yurda getirilen motorlu araç ve ev eşyalarının

35 R.G. 20/3/1954-8663.

36 Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün "NATO SOFA Anlaşması Kapsamı Eşya" konulu 6/10/2016 tarih ve 2016/11 sayılı Genelgesi, <https://ticaret.gov.tr/data/5d483f6c13b8762b40ceaec/e65fcfe1b5c856d473f7275af5578a2.pdf>

görevleri sonunda bu kişilerle birlikte yurt dışına çıkarılması, aynı haklara sahip kuvvet veya sivil unsur mensuplarına devredilmesi veya gümrüğe terk edilmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Böylece NATO kuvvetlerine mensup sivil ve askerî şahıslarının şahsî eşyalarının personelin görev süresince tam muafiyet hükümlerinden faydalanılarak geçici ithalatına imkân tanındığını ve gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma sokulmasının ise mümkün olmadığını vurgulamak gerekir.

Sonuç

Gerçek kişilere ait şahsî eşyanın gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma girişi esas itibarıyla GK m. 167/1-5 hükmünde düzenlenmiş olup, şahsî eşyanın muaf olarak serbest dolaşıma sokulmasında 8 ayrı alt bentte muafiyet hâlleri sıralanmıştır. 2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve Gümrük Muafiyeti Tebliği'nde de konuyla ilgili ayrıntılı hükümler sevk edilmiştir. Mezkûr muafiyet hâllerinde gerçek kişiye ait serbest dolaşıma sokulacak eşyanın kapsamı ve muafiyetten faydalanabilecek kişiler gümrük mevzuatımızda ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Mezkûr muafiyet hâllerinden faydalanacak ilgili kişinin Türk vatandaşı olması şartı; GK m. 167/1-5-a ve GK m. 167/1-5-b hükümleri kapsamında yerleşim yerlerini Türkiye'ye nakleden gerçek kişilere ait kullanılmış araç ve ev eşyalarının muaf olarak serbest dolaşıma sokulması için aranmaktadır. GK'da yer almamakla birlikte, münhasıran Türk vatandaşlarının bu muafiyet hâllerinden faydalanabileceği, Karar ve Gümrük Muafiyeti Tebliği hükümlerinden çıkmaktadır. GK m. 167/1-5 hükmünde sayılan diğer altı muafiyet hâlinde ise Türk vatandaşlığı şartı bulunmamaktadır. Esasen GK m. 167/1-5 hükmü kapsamında şahsî eşyanın muaf olarak serbest dolaşıma sokulmasında kişinin vatandaşlığından ziyade yerleşim yerinin dikkate alındığı görülmektedir.

Gerçek kişilere ait şahsî eşyanın serbest dolaşıma sokulmasında Türk vatandaşlığı şartının arandığı muafiyet hâllerinden yabancılar faydalanamamakta, Türk vatandaşlığı şartının öngörülmediği diğer muafiyet hâllerinden ise yabancılar da Türk vatandaşlarıyla eşit şartlarda muafiyet hâllerinden faydalanabilmektedir.

Yabancılar da kendi aralarında kategorilere ayrılmakta olup, bazı yabancılar için şahsî eşyaların ithalinde özel düzenlemeler mevcuttur. Kural olarak Türk vatandaşları ile eşit haklara sahip olan mavi kartlılar ile uzun dönem ikamet iznine sahip yabancılar, ayrıcalıklı yabancılik statülerine rağmen TVK m. 28 ve YUKK m. 44 hükümleri uyarınca sadece Türk vatandaşlarına tanınan araç ve ev eşyalarının muaf olarak serbest dolaşıma sokulması hakkı bulunmamaktadır. Diğer yabancıların da faydalanabilecekleri muafiyet hâllerinden ise bu kişilerin de faydalanabilmesi uygun olacaktır. Zira mezkûr hükümlerin amacı bu kişileri diğer yabancıların dahi faydalanabildiği haklardan mahrum etmek değil, bilakis onları ayrıcalıklı kılmaktır.

Göçmen statüsündeki yabancılar İskân Kanunu m. 34 hükmünün açık düzenlemesi uyarınca şahsî eşyalarını muaf olarak getirebilmektedir. Ahıska Türkleri gibi farklı göçmenlerin iskânına yönelik kanunlarda da bu kişilerin gümrük vergilerinden muaf olarak her türlü şahsî eşyalarını getirebilmelerine imkân tanınmaktadır. Göçmen statüsündeki yabancılar; yerleşim yerini Türkiye'ye nakleden kişilere ait kullanılmış araç ve ev eşyalarının muaf olarak serbest dolaşıma sokulmasında Türk vatandaşlığı şartı arandığı için bundan faydalanamazlar. Ancak göçmenlerin, kendileriyle ilgili özel düzenlemeler çerçevesinde, yanlarında getirdikleri şahsî eşyalarını gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma sokmaları mümkündür. Dahası şahsî eşyaların serbest dolaşıma sokulmasında gümrük vergilerinden muafiyeti düzenleyen GK m. 167/1-5 hükmünün aksine, ilgili düzenlemeler

çerçevesinde göçmen statüsündeki yabancılar; yanlarında getirecekleri şahsî eşyaları için sadece gümrük vergilerinden değil, diğer tüm vergilerden (örneğin katma değer vergisi) de muaflardır.

Göçmen statüsündeki yabancıardan farklı olarak; KKTC vatandaşı yabancılar, uluslararası koruma statüsündeki yabancılar ve vatansızlara ait şahsî eşyaların muaf olarak serbest dolaşıma sokulabilmesine yönelik, bu yabancılarla ilişkin düzenlemelerde özel hüküm bulunmamaktadır.

Son olarak, yabancı ülkelerin diplomatik ve askerî görevlilerinin şahsî eşyalarını gümrük vergilerinden muaf olarak getirebileceklerine yönelik gerek gümrük mevzuatı gerekse ilgili uluslararası antlaşmalarda özel düzenlemeler bulunduğu göz önüne almak gerekir.

Kaynakça

- Asar, A. (2020), *Yabancılar Hukuku*, 6. Baskı, İstanbul, Seçkin Yayıncılık.
- Aybay, R. (2010), *Yabancılar Hukuku*, 3. Baskı, İstanbul, 2010.
- Derdiyok, T. (2013), *Dış Ticarete Vergi ve Mali Yükümlülükler*, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Doğan, V. (2014), *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 12. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi.
- Çiçekli, B. (2016), *Yabancılar Hukuku*, Güncellenmiş 6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Ekşi, N. (2015), *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, 3. Baskı, Ankara, Beta Yayınları.
- Göğer G. (1989), *Yabancılar Hukuku*, Üçüncü Bası, Ankara, Sevinç Matbaası.
- Güngör, G. (2017), *Tâbiyet Hukuku*, 5. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün "Ahıska Türkleri" konulu, 27/8/2009 tarih ve 2009/91 sayılı Genelgesi, <https://ticaret.gov.tr/data/5d483ce013b8762b40ceaecf/40609ff11a7b4946482370dbc739cb1b.pdf>
- Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün "Diplomatik Muafiyetler" konulu 9/2/2015 tarih ve 2015/10 sayılı Genelgesi, <https://ticaret.gov.tr/data/5d483f6c13b8762b40ceaecf/e65fcfe1b5c856d473f77275af5578a2.pdf>
- Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün "NATO SOFA Anlaşması Kapsamı Eşya" konulu 6/10/2016 tarih ve 2016/11 sayılı Genelgesi,
- <https://ticaret.gov.tr/data/5d483f6c13b8762b40ceaecf/e65fcfe1b5c856d473f77275af5578a2.pdf>

- Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün "İthalat Tebliği" konulu, 20/11/2012 tarih ve 2012/35 sayılı sayılı Genelgesi, <https://ticaret.gov.tr/data/5d483e2b13b8762b40ceaed9/c79ef1e1e53b781fa86f1d9d101c3f42.pdf>
- Koca Çörtoğlu, S. (2016), "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Yabancıların Türkiye'de İkameti ve Uzun Dönem İkamet İznine İlişkin Değerlendirmeler", *Ankara Barosu Dergisi*, (2), 43-88.
- Kort, B. S. (2017), *Nato Mensuplarının Hukukî Statüsü*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lexpara Danıştay Kararları, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat>
- Mutluer, K. (2011), *Vergi Hukuku Genel ve Özel Hükümler*, 3. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi
- Nomer, E. (2016), *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 22. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi.
- Reçber, K. (2011), *Diplomasi ve Konsolosluk Hukuku*, Bursa, Dora Yayınları.
- Ruhi, A.C. ve Toker, A. G. (2017), *Türkiye Cumhuriyeti'nin Taraf Olduğu Milletlerarası Özel Hukuku İle İlgili Bazı Çok Taraflı Uluslararası Sözleşmeler*, 5. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Saygılıoğlu, N. ve Akçin R. (2015), *Dış Ticaret ve Gümrük*, Ankara, Cem Yayınevi.
- T.C. Kararlar (27/11/1981), *Göçmen İşçinin Hukukî Statüsü Hakkında Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasına Dair Karar*, Ankara: Resmî Gazete (17233 sayılı).
- T.C. Kararlar (24/12/1984), *Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'ne Katılmamıza Dair Karar*, Ankara: Resmî Gazete (18615 sayılı).
- T.C. Kararlar (31/12/1996), İthalat Rejimi Kararı, Ankara: Resmî Gazete (22510 sayılı mükerrer).
- T.C. Kararlar (8/7/2004), *Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmenin Bildirimler ve Çekince ile Onaylanmasına Dair Karar*, Ankara: Resmî Gazete (25516 sayılı).
- T.C. Kararlar (6/1/2000), *Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında İki Ülke Vatandaşlarına İlave Kolaylıklar Tanınmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanması Hakkında Karar*, Ankara: Resmî Gazete (23928 sayılı).
- T.C. Kararlar (7/10/2009), *4458 Sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar*, Ankara: Resmî Gazete (27369 sayılı).
- T.C. Kararlar (9/1/2016), *4458 Sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar*, Ankara: Resmî Gazete (29588 sayılı).
- T.C. Kararnameler (27/9/1975), *Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesine Katılmamız Hakkında Kararname*, Ankara: Resmî Gazete (15369 sayılı).
- T.C. Tebliğler (6/6/2017), *Gümrük Muafiyeti Tebliği (Seri No: 2)*, Ankara: Resmî Gazete (30088 sayılı).
- T.C. Tebliğler (22/4/2011), *Geçici İthal Edilen Kara Taşıtlarına İlişkin Gümrük Genel Tebliği (Seri No: 1)*, Ankara: Resmî Gazete (27913 sayılı).
- T.C. Yasalar (21/3/1950), *Birleşmiş Milletlerim Ayrıcalık ve Muafiyetlerine Dair Sözleşme'ye Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Katılması Hakkında Kanun*, Ankara: Resmî Gazete (7462 sayılı).
- T.C. Yasalar (20/3/1954), *Kuzey Atlantik Andlaşmasına Taraf Devletler Arasında, Kuvvetlerinin Statüsüne Dair Sözleşme'nin Kabulüne Dair Kanun*, Ankara: Resmî Gazete (8663 sayılı).
- T.C. Mülga Yasalar (19/3/1982), *2641 sayılı Afganistan'dan Pakistan'a Sığınan Türk Soylu Göçmenlerin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun*, Ankara: Resmî Gazete (17638 sayılı).
- T.C. Yasalar (5/9/1961), *Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Kanun*, Ankara: Resmî Gazete (10898 sayılı).
- T.C. Yasalar (23/7/1965), *657 sayılı Devlet Memurları Kanunu*, Ankara: Resmî Gazete (12056 sayılı).
- T.C. Yasalar (11/7/1992), *3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun*, Ankara: Resmî Gazete (21281 sayılı).
- T.C. Yasalar (4/11/1999), *4458 sayılı Gümrük Kanunu*, Ankara: Resmî Gazete (23866 sayılı).
- T.C. Yasalar (26/9/2016), *5543 sayılı İskân Kanunu*, Ankara: Resmî Gazete (26301 sayılı).
- T.C. Yasalar (12/6/2009), *5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu*, Ankara: Resmî Gazete (27256 sayılı).
- T.C. Yasalar (11/4/2013), *6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, Ankara: Resmî Gazete (28615 sayılı).
- T.C. Yönetmelikler (6/4/2010), *Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik*, Ankara: Resmî Gazete (27544 sayılı).
- T.C. Yönetmelikler (22/10/2014), *Geçici Koruma Yönetmeliği*, Ankara: Resmî Gazete (29153 sayılı).
- T.C. Yönetmelikler (17/3/2016), *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik*, Ankara: Resmî Gazete (31127 sayılı).
- T.C. Yönetmelikler (7/10/2019), *Gümrük Yönetmeliği*, Ankara: Resmî Gazete (27369 sayılı).
- T.C. Yönetmelikler (14/5/2020), *Yurtdışı Daimi Görevlere Atanacak Personel Hakkında Yönetmelik*, Ankara: Resmî Gazete (31127 sayılı).
- Tiryakioglu, Bilgin. (2006), "Multiple Citizenship and its Consequences in Turkish Law", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 3(1), 1-16.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>
- Tütüncübaşı, U. (2011), "Türk Vatandaşlığından Çıkma ve 6304 Sayılı Kanun Kapsamında Türk Vatandaşlığından Çıkanların Hakları (Yeni "Mavi Kart" Uygulaması)", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13 (2) , 153-194.
- Yalçın Usal, S. (2010), "Türklerde Çeyiz Sandığının Kullanımı ve Geleneksel Süslemeleri", *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD)* , 1 (1) , 157-167.
- Yüce, M. ve Çelikkaya, A. (2016), *Örnek Uygulamalarla Gümrük Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, Bursa, Dora Yayıncılık